

Sygn. akt III AUz 414/15

POSTANOWIENIE

Dnia 12 sierpnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Iwona Krzeczowska - Lasoń

po rozpoznaniu w dniu 12 sierpnia 2015 r. w Gdańsku na posiedzeniu niejawnym

w sprawie z odwołania A. L.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o rentę socjalną

zażalenia A. L.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Bydgoszczy – Wydział VI Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 czerwca 2015 r., VI U 448/14

postanawia:

oddalić zażalenie.

Sygn. akt III AUz 414/15

UZASADNIENIE

W piśmie procesowym z dnia 8 maja 2015 r. ubezpieczony A. L. złożył wniosek o ustanowienie pełnomocnika - adwokata z urzędu. Wniosek umotywowany został trudną sytuacją materialną i skomplikowanym charakterem sprawy.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w Bydgoszczy odmówił ustanowienia wnioskodawcy adwokata z urzędu. W uzasadnieniu wskazał, że udział pełnomocnika z urzędu po stronie wnioskodawcy w niniejszej sprawie nie jest potrzebny. Sprawa ta nie ma skomplikowanego charakteru ani pod względem faktycznym ani pod względem prawnym. Ubezpieczony formułuje pisma procesowe przy pomocy matki, które jasno przedstawiają stanowisko, zarzuty wobec decyzji i opinii biegłych.

Zażalenie na postanowienie wywiódł ubezpieczony i zaskarżając je w całości wniósł o jego zmianę i przyznanie mu pełnomocnika - adwokata z urzędu.

W uzasadnieniu zażalenia ubezpieczony podniósł, że Sąd Okręgowy błędnie odmówił mu adwokata z urzędu. Ubezpieczony wskazał, że naruszenie art. 117 § 6 k.p.c. godzi w jedną z fundamentalnych zasad procesowych. W jego ocenie odmowa przyznania profesjonalnego pełnomocnika z urzędu w celu przyspieszenia i rzetelnego wyjaśnienia sprawy naruszyła jego prawo do rzetelnego procesu. Powyższe prawo jest gwarantowane przez art. 6 § 1 Konwencji Praw Człowieka w Strasburgu. Skarżący nie zgodził się z argumentacją Sądu pierwszej instancji, że sprawa jest prosta i oczywista. W ocenie ubezpieczonego na ocenę jego sytuacji majątkowej nie powinny w żadnej mierze rzutować takie okoliczności jak nieskomplikowany charakter sprawy lub sytuacja ekonomiczna Skarbu Państwa. Niemniej jednak jego zdaniem sprawa jest trudna i skomplikowana, a ustanowienie adwokata z urzędu przyspieszyłoby postępowanie. Ubezpieczony dodał, iż sprawa jest o tyle zawiła, że lekarze zmieniają zdanie co do jego stanu zdrowia. Ubezpieczony

wskazał na trudną sytuację finansową oraz brak stosownego wykształcenia zarówno swojego, jak i pomagającej mu - zarówno finansowo, jak i w niniejszej sprawie - matki.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się nieuzasadnione.

Zgodnie z art. 117 § 1 k.p.c. strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego. Przepis art. 117 § 2 k.p.c. stanowi natomiast, że osoba fizyczna, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Nadto, Sąd uwzględni wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny (art. 117 § 5 k.p.c.).

Mając na względzie powyższe należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy prawidłowo wskazał, że niezbędnym warunkiem ustanowienia dla strony pełnomocnika z urzędu jest uznanie przez Sąd udziału w sprawie adwokata lub radcy prawnego

za potrzebny. To oznacza zaś konieczność oceny całokształtu okoliczności danej sprawy, a nie wyłącznie sytuacji majątkowej i rodzinnej strony ubiegającej się

o przyznanie pełnomocnika. Potrzeba udziału w postępowaniu wykwalifikowanego pełnomocnika procesowego, jako niezbędna przesłanka jego ustanowienia, podlega ocenie sądu w całokształcie okoliczności sprawy (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1974 r., II CZ 94/74, Lex nr 7511; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 1978 r., I PRN 123/78, PiZS 1980/6/65).

Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie w pełni podziela stanowisko wyrażone w postanowieniu z dnia 5 czerwca 2014 r. (III AUz 110/14, LEX nr 1477056), zgodnie z którym art. 117 § 5 k.p.c. nakazuje sądowi uwzględnić wniosek strony o ustanowienie pełnomocnika z urzędu tylko, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w danej sprawie można uznać za potrzebny. Potrzeba udzielenia profesjonalnej pomocy prawnej stronie zachodzi przede wszystkim w sytuacji, gdy strona ta jest nieporadna, przez co należy rozumieć sytuację, w której nie potrafi ona w zrozumiały i poprawny sposób przedstawić swojego stanowiska procesowego oraz nie ma podstawowej orientacji w regułach rządzących procesem cywilnym,

w związku z czym nie można zasadnie oczekiwać, iż pouczenia sądu udzielane

w trybie art. 5 k.p.c. będą wystarczające dla zapewnienia tej stronie odpowiedniej wiedzy o możliwych i celowych czynnościach procesowych. O potrzebie przyznania pełnomocnika z urzędu można też mówić wtedy, gdy strona wprawdzie nie jest nieporadna, jednakże sprawa ma na tyle skomplikowany pod względem prawnym lub faktycznym charakter, że jej właściwe prowadzenie wymaga pogłębionej wiedzy prawniczej. Wreszcie, potrzeba ustanowienia pełnomocnika z urzędu istnieje wtedy, gdy strona (np. ze względu na chorobę) nie jest w stanie samodzielnie prowadzić sprawy, w szczególności stawiać się na kolejne terminy rozpraw (por. także

orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1964 r., II PZ 46/64,

NP 1965/5/56; postanowienia SN z dnia 14 stycznia 2002 r., I PZ 99/01, OSNP 2004/4/66 i z dnia 10 października 2003 r., II CK 161/03, Lex nr 148620).

Subiektywne przekonanie wnioskodawcy, że nie poradzi sobie

w samodzielnym prowadzeniu procesu nie może uzasadniać i nie uzasadnia uwzględnienia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu (por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 12 października 2012 r., sygn. akt I ACz 672/12, LEX nr 1220647).

Oceniając kryterium ustanowienia pełnomocnika jakim jest stopień skomplikowania sprawy wskazać należy, że oceniane ono jest przez sąd z uwzględnieniem kryteriów obiektywnych, a nie subiektywnych odczuć stron procesowych, wedle to których stron każda sprawa jest bardzo skomplikowana. Potrzeba udziału w postępowaniu wykwalifikowanego pełnomocnika procesowego, jako niezbędna przesłanka jego ustanowienia podlega przy tym

swobodnej ocenie sądu (por. m.in. postanowienie SN z dnia 3 czerwca 1974 r., II CZ 94/74, LEX nr 7511; uzasadnienie wyroku SN z dnia 12 grudnia 1978 r., I PRN 123/78, PiZS 1980, nr 6, s. 65).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy prawidłowo ocenił brak potrzeby reprezentowania A. L. przez profesjonalnego pełnomocnika. Wnioskodawca poprawnie dokonuje czynności procesowych, jak też w sposób czytelny przedstawia swoje racje. Nawet, jeśli założyć, że czyni to z pomocą osoby trzeciej, świadczy to tylko o posiadaniu przez niego takich przymiotów osobistych, które pozwalają zakładać, że nie istnieje potrzeba – w takim ujęciu jak zakłada to przepis art. 117 § 5 k.p.c. – ustanawiania dla niego profesjonalnego pełnomocnika. Brak wykształcenia nie jest ustawową przesłanką ustanowienia pełnomocnika z urzędu na podstawie cytowanego artykułu. W przepisie tym nie idzie, bowiem o to, czy strona dysponuje wiedzą na poziomie np. osoby posiadającej wyższe wykształcenie i jeśli nie, to już najmniejszy niedostatek tej wiedzy strony procesu miałby czynić zasadnym wniosek o ustanowienie adwokata. W omawianym przepisie chodzi tylko o to, czy ze względu na właściwości osobiste strony (przykładowo niezdolność do samodzielnego działania, czy nieporadność), charakter sprawy, która przecież może być skomplikowana faktycznie lub prawnie, zachodzi potrzeba działania adwokata bądź radcy prawnego w sprawie. Nie można również tracić z pola widzenia, że w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego znajdują się normy o charakterze ochronnym, wyrównujące możliwości rzeczywistej obrony swoich interesów przez stronę działającą samodzielnie, bez udziału fachowego pełnomocnika. Należy do nich art. 5 k.p.c., który przyznaje Sądowi uprawnienie do udzielenia stronie – w razie uzasadnionej potrzeby - niezbędnych pouczeń co do czynności procesowych i takowe są ubezpieczonemu udzielane.

W realiach rozpoznawanej sprawy (o rentę socjalną) nie sposób przyjąć, aby wedle wyżej wymienionych obiektywnych kryteriów nadać tej sprawie przymiot jej skomplikowania pod względem tak faktycznym jak i prawnym. W niniejszej sprawie sporna jest kwestia oceny zdolności ubezpieczonego do pracy. Zważyć przy tym należy, że w sprawach o prawo do renty socjalnej sąd de facto prowadzi postępowanie dowodowe z urzędu nawet bez wniosków stron, co dotyczy w szczególności dopuszczenia dowodów z opinii biegłych sądowych na okoliczność ustalenia, czy ubezpieczony jest całkowicie niezdolny do pracy okresowo i czy przyczyna naruszenia sprawności organizmu powodująca całkowitą niezdolność do pracy powstała nie później niż w okresach wymienionych w art. 4 ust. 1 pkt 1-3 ustawy o rencie socjalnej. Powyższe zagadnienie sprowadza się do oceny stanu faktycznego, przy wsparciu się przez Sąd wiadomościami specjalnymi uzyskanymi od biegłych lekarzy sądowych, przez pryzmat odpowiednich przepisów prawa materialnego i nie wiąże się z koniecznością analizy skomplikowanych zagadnień prawnych.

Z analizy pism procesowych wnioskodawcy wynika, że potrafi w zrozumiały i poprawny sposób przedstawić swoje stanowisko procesowe, ma podstawową orientację prawną co do istoty sporu oraz reguł rządzących procesem cywilnym, w związku z czym można zasadnie oczekiwać, że pouczenia sądu udzielane w trybie art. 5 k.p.c. będą wystarczające dla zapewnienia stronie odpowiedniej wiedzy o możliwych i celowych czynnościach procesowych.

Jeśli chodzi o zarzut naruszenia art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Sąd Apelacyjny zauważa, że oczywistym jest, zarówno w świetle art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, jak i art. 77 ust. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, że każdy obywatel ma prawo do sądu i rzetelnego procesu. Konwencja nie nakłada obowiązku udzielania pomocy prawnej w przypadku sporów (contestations [fr.]) [ang. disputes] w postępowaniu cywilnym, jako że istnieje wyraźnie rozróżnienie pomiędzy brzmieniem art. 6 ust. 3 lit. c) Konwencji, który gwarantuje prawo do uzyskania na pewnych warunkach bezpłatnej pomocy prawnej w postępowaniu karnym, a art. 6 ust. 1 Konwencji, który nie odnosi się w ogóle do pomocy prawnej. Europejski Trybunał Praw Człowieka w swoim orzecznictwie przyjmuje, że można uznać zasadność uzależnienia przyznania pomocy prawnej od, między innymi, sytuacji finansowej strony procesowej lub perspektyw jej powodzenia w postępowaniu.

Za element prawa do sądu nie można uznać reprezentowania strony w cywilnym postępowaniu sądowym przez profesjonalnego pełnomocnika. Gdyby taka miała być intencja ustawodawcy, ustanawianie adwokata bądź radcy prawnego byłoby zasadą. Tymczasem obowiązujące przepisy procedury cywilnej ograniczają możliwość ustanowienia pełnomocnika z urzędu z jednej strony przesłanką braku możliwości poniesienia kosztów wynagrodzenia adwokata

lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, z drugiej zaś strony wymaganiem, aby udział adwokata lub radcy prawnego był w sprawie potrzebny. Taka regulacja nie narusza przepisów Konwencji i Konstytucji RP.

Ponieważ postępowanie cywilne jest postępowaniem odrębnym od postępowania karnego zbędne jest czynienie dalszych rozważań odnoszących się do wskazanego w zażaleniu orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, które dotyczy poszanowania zasad rzetelnego procesu w zakresie realizacji przez oskarżonego prawa do obrony.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c. i art. 398 k.p.c. orzekł jak w sentencji.